

SULÂSÎ MEZÎD FİİL KALIPLARI

(İki ve üç harf eklenenler)

Arapçada üç harften oluşan (sulâsî) fiillere bir, iki ya da üç harf eklenerek elde edilen fiillere “sulâsî mezîd fiiller” adı verildiğinden bahsetmiş ve sulâsî fiile bir harf eklenerek elde edilen mezîd fiil kalıplarını 8. Bölümde anlatmıştık. Bu Bölümde sulâsî fiillere iki ve üç harf eklenerek elde edilen mezîd fiil kalıpları üzerinde duracağız.

A) Sulâsî fiile iki harf ekleyerek elde edilen mezîd fiil kalıpları (2.düzye başlık)

Sulâsî fiillere iki harf eklenerek elde edilen 5 fiil kalıbı bulunmaktadır. Bunlar:

1. Başa *elif*, ortaya *te* getirilmek suretiyle elde edilen **اِفْتَعَلَ** (*ifte‘ale*),
2. Başa *elif* ve *nûn* getirilmek suretiyle elde edilen **اِنْفَعَلَ** (*infe‘ale*),
3. Başa *te* getirilerek ve ‘aynu’l-fiilin tekrarlanması (şedde ile harekelenmesi) ile elde edilen **تَفَعَّلَ** (*tefa‘‘ale*),
4. Başa *te* getirilerek ve fâu’l-fiilden sonra bir *elif* eklenerek elde edilen **تَفَاعَلَ** (*tefâ‘ale*),
5. Başa *elif* getirilerek ve lâmu’l fiilin tekrarlanması (şedde ile harekelenmesi) ile elde edilen **اِفْعَلَّ** (*if‘alle*) kalıplarıdır.

Sulâsî fiiller bu kalıplara girdiklerinde yeni anlamlar kazanırlar. Şimdi sulâsî fiile iki harf eklenerek elde edilen bu kalıpların mâzî, muzâri, emir ve mastar hallerini bir tablo olarak görelim:

Mastar	Emir	Muzâri	Mâzî
اِفْتَعَلَ	اِفْتَعِلْ	يَفْتَعِلُ	اِفْتَعَلَ
اِنْفَعَلَ	اِنْفَعِلْ	يَنْفَعِلُ	اِنْفَعَلَ
تَفَاعَلَ	تَفَعَّلْ	يَتَفَعَّلُ	تَفَعَّلَ
اِفْعَلَّ	اِفْعَلَّ	يَفْعَلُّ	اِفْعَلَّ

1- **اِفْتَعَلَ** (veya **اِفْتَعِلْ**) kalıbı:

Bu kalıp genellikle sulâsî fiillerin dönüşlülüğünde kullanılır. Bu kalıba uyarlanan bir sulâsî fiil, her zaman dönüşlülük ifade etmez, yeni anlamlar da kazanabilir:

اجتمع : topladı

→

اجتمع : toplandı

2- **اِنْفَعَلٌ** (veya **اِنْفَعَالٌ**) kalıbı:

Bu kalıbın mâzî, muzâri, emir ve mastar biçimi şu şekildedir:

Mastar	Emir	Muzâri	Mâzî
اِنْفَعَالٌ	اِنْفَعِلْ	يُنْفَعِلُ	اِنْفَعَلَ

Bu kalıp genellikle geçişli bir fiili geçişsiz yapmak için kullanılır. Dönüştürme ifade ettiği durumlar da vardır. Anlam yönünden edilgen yapı ile çoğu zaman aynı olsa da fiil edilgen değildir.

3- **تَفَعَّلَ** (veya **تَفَعَّلُ**) kalıbı:

Bu kalıp, genellikle (**فَعَّلَ**) kalıbından bir derece dönüştürme sağlar.

تَفَعَّلَ kalıbının mâzî, muzâri, emir ve mastar şekli ve **نَزَلَ** fiilinin bu kalıba uyarlanmış biçimi aşağıda verilmektedir:

Mastar	Emir	Muzâri	Mâzî
تَفَعَّلَ	تَفَعَّلْ	يَتَفَعَّلُ	تَفَعَّلَ
تَنَزَّلُ düzeyine inmek	تَنَزَّلْ düzeyine in!	يَتَنَزَّلُ düzeyine iniyor	تَنَزَّلَ düzeyine indi

4- **تَفَاعَلَ**(veya **تَفَاعَلٌ**) kalıbı:

Bu kalıba giren bir sulâsî fiil, genellikle işdeşlik ifade eder. Bu kalıp ayrıca bazı sulâsî fiillere, ...gibi olmak, ...gibi davranmak anlamlarını da kazandırır. Örneğin (**مَرَضَ**) “hastalandı” anlamındayken, (**تَمَارَضَ**) “hasta numarası yaptı” anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, bu amaçların dışında yeni anlamlar elde etmek için de kullanılır.

تَفَاعَلَ kalıbının mâzî, muzâri, emir ve mastar şekli aşağıda verilmektedir:

Mastar	Emir	Muzâri	Mâzî
تَفَاعَلٌ	تَفَاعَلْ	يَتَفَاعَلُ	تَفَاعَلَ

تَعَاوُنٌ iş birliği yapma	تَعَاوُنْ iş birliği yap!	يَتَعَاوَنُ iş birliği yapıyor	تَعَاوَنَ iş birliği yaptı
بِجَاهِلٍ bilmezden gelme	بِجَاهِلْ bilmezden gel!	يَتَجَاهَلُ bilmezden geliyor	بِجَاهِلًا bilmezden geldi

5- اِفْعَالٌ (veya اِفْعَالٌ) kalıbı:

Renk ve kusur durumu bildiren fiiller bu kalıpta kullanılırlar. Renk bildiren fiillere örnek olarak اِحْمَرَّ “kızardı”, اِسْوَدَّ “karardı”, اِصْفَرَ “sarardı”, اِبْيَضَّ “ağardı” verilebilir.

Mastar	Emir	Muzâri	Mâzî
اِفْعَالٌ	اِفْعَلْ	يَفْعَلُ	اِفْعَلَّ
اِحْمَرَّ kızarma, kırmızılaşma	اِحْمَرَّ (emir şekli pek kullanılmaz)	يَحْمَرُّ kızarıyor, kırmızılaşıyor	اِحْمَرَّ kızardı, kırmızılaştı

B- Sulâsî fiile üç harf ekleyerek elde edilen mezîd fiil kalıpları

Sulâsî fiile üç harf ekleyerek elde edilen mezîd fiil kalıpları dört tane olmakla birlikte bunlar arasında yaygın olarak kullanılan sadece bir kalıptır. Bu derste sizleri gereksiz ayrıntıyla meşgul etmemek amacıyla yaygın olarak kullanılan bu bir kalıp üzerinde durmakla yetineceğiz. Bu kalıp, sulâsî fiilin başına *elif*, *sin* ve *te* harfleri (است) getirilerek elde edilen اِسْتَفْعَلَ (istef'ale) kalıbıdır.

اِسْتَفْعَلَ (veya اِسْتَفْعَلَ) kalıbı:

Arapçada çok yaygın kullanılan sulâsî mezid fiil kalıplarından biridir. Sulâsî fiilin anlamına genellikle “istemek”, “dilemek” gibi anlamlar katmak için kullanılsa da, bunun dışında yeni anlamlar elde etmek için de kullanılır.

اِسْتَفْعَلَ kalıbının mâzî, muzâri, emir ve mastar şekli ve اِعْفَرَ “bağışladı” fiilinin bu kalıba uyarlanmış biçimi aşağıda verilmektedir:

Mastar	Emir	Muzâri	Mâzî
اِسْتَفْعَلَ	اِسْتَفْعَلْ	يَسْتَفْعَلُ	اِسْتَفْعَلَّ

إِسْتَعْفَارٌ bağışlanma dilemek	إِسْتَعْفِرُ bağışlanma dile!	يَسْتَعْفِرُ bağışlanma diliyor	إِسْتَعْفَرَ bağışlanma diledi
-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	-----------------------------------